

تحلیل عاملی عوامل پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها

لطیف حاجی^۱، محمد چیدری^{۲*}، شهلا چوبچیان^۳

۱، دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

۲، استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

۳، استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۸ - تاریخ تصویب: ۹۵/۱/۳۰)

چکیده

هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها می‌باشد که با روش پیمایش انجام گرفت. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه و جامعه‌ی آماری نیز شامل اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده به تعداد ۷۷۸ نفر بود. حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان به روش نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب ۲۶۰ نفر انتخاب شد. برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها از پانل متخصصان گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس استفاده شد. همچنین، به منظور سنجش پایایی ابزار تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای قسمت‌های مختلف پرسشنامه بین ۰/۷۸ تا ۰/۸۲ محاسبه شد. نتایج آزمون T نشان داد که بین نوع تعاونی اعضا از نظر توسعه‌ی پایدار تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج آزمون F نشان داد که بین توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها از نظر محل سکونت اعضا تفاوت معنی‌داری در سطح پنج درصد خطا وجود دارد. بر اساس نتایج تحلیل عاملی، مهم‌ترین مؤلفه‌های پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی در پنج عامل تحت عنوان‌های "مدیریتی - ترویجی"، "اجتماعی - شخصیتی"، "اقتصادی"، "سیاستی" و "زیست‌محیطی" دسته‌بندی شدند. این عوامل در مجموع توانستند ۵۴/۰۴۴ درصد از واریانس متغیرها را تبیین نمایند. بنابراین، برگزاری کلاس‌های آموزشی، مدیریت قوی و مناسب، تلاش‌هایی جهت نهادینه کردن مشارکت بین اعضا و حمایت‌های مالی و قانونی نهادهای مربوطه توصیه‌هایی است که می‌تواند در پایداری تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده مؤثر واقع شوند.

واژه‌های کلیدی: توسعه‌ی پایدار، تعاونی‌های تولید کشاورزی، تحلیل عاملی، شهرستان نقده.

مقدمه

پایدار روستایی را فراهم آورند. هدف از تشکیل تعاونی‌ها برآوردن نیازهای خاص اعضا می‌باشد. به عبارت دیگر تعاونی‌های تولید با نیازهای در حال تغییر افراد منطبق

تعاونی‌های تولید می‌توانند منشأ تحولات اساسی در نظام کشاورزی شده و زمینه‌ی دستیابی به توسعه‌ی

بهبود ساختار تولید کشاورزی داشته باشند (Khafaii, 2009). بخش کشاورزی کشورهای پیشرفته برای افزایش تولید، کاهش هزینه‌ها، افزایش درآمد و مسایل این‌چنینی به سمت تعاونی‌های تولید پیشرفته حرکت می‌کنند که موفقیت‌های چشمگیری را نیز در این راستا به دست آورده‌اند (Seleuki, & Chizari, 2011). بر همین مبنا و بر اساس اهداف تعیین شده برای بخش تعاون در کشور در ماده ۱۰۲ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه، دولت موظف به توسعه‌ی بخش تعاون در اقتصاد ملی براساس اصول ۴۴ و ۴۳ قانون اساسی است. همچنین بنابر سیاست‌های کلی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، سهم بخش تعاون در اقتصاد تا پایان برنامه‌ی پنجم توسعه باید از ۳ درصد کنونی به ۲۵ درصد برسد (Hazrati, et al; 2010). در پژوهشی تحت عنوان «نقش دانش کشاورزی در ترویج کارآفرینی، مطالعه‌ی موردی تعاونی‌های کشاورزی تهران» نتیجه‌ی حاصل شده نشان داد که بین میزان شرکت در دوره‌های آموزشی، ارایه خدمات، رضایت از شرکت تعاونی، ویژگی‌های کارآفرینانه‌ی اعضا، آگاهی اعضا از بخش تعاون، حمایت مال و اعتباری، ویژگی‌های اجتماعی تعاونی‌های کشاورزی، شیوه‌ی رهبری مدیران تعاونی، مشارکت، بازاریابی و ترویج کارآفرینی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (Amadi, & Hosseininia, 2007). بهبود محیط انگیزشی و روانشناختی تعاونی‌ها، برخورداری از محیط توانمندساز و حمایت بیرونی، افزایش توانمندی‌های مدیریتی و بهبود توانمندی‌های بازاریابی از سازه‌های موثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی زنان در ایران می‌باشد (Shabanalifami, et al; 2006). آموزش و ترویج تعاون باعث افزایش کارایی و بهره‌وری تعاونی‌ها می‌شود که به آن کمتر توجه شده است (Ranjbar, & Monfaredi-Raz, 2007). همچنین، اعمال سیاست‌های پایدار اعتباری برای موفقیت تعاونی‌ها لازم می‌باشد (Stiglitz, 1993). بررسی عوامل مؤثر بر تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی، نشان داد که بهبود مدیریت داخلی، توانمندی‌های مشارکتی و انگیزشی، بهبود توانمندی‌های اقتصادی و بهبود آموزش و نظارت از عوامل موثر بر موفقیت تعاونی‌ها بوده، همچنین، بین عوامل اجتماعی

شده و به وسیله‌ی افراد شکل گرفته‌اند (Bozarjmehri & Hadizadeh-Bazzaz, 2013)، بنابراین، همان‌طور که تجربیات جهانی نیز مؤید این موضوع بوده، تشکل‌ها و شرکت‌های تعاونی کشاورزی در مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه می‌توانند در مقابله با فقر، اشتغال‌زایی و توسعه‌ی روستایی نقش مهمی را ایفا نمایند (Pinto, 2009; Najafi, 2011). تعاون بخش نوپا و نوپیدای است که بر اساس آرمان‌های دینی، اخلاقی و انسانی، به منظور توانمند کردن قشرهای کم درآمد و در سایه‌ی همیاری و کار جمعی به وجود آمده است. ارقام و آمار اخیر نشان می‌دهد حدوداً ۸۴ درصد فعالیت‌های اقتصادی کشور توسط بخش دولتی و ۱۲ درصد فعالیت‌های اقتصادی کشور توسط بخش خصوصی و ۴ درصد توسط بخش تعاون انجام می‌پذیرد (Latifian, 2005).

طبق گزارش وزارت تعاون آمار کل تعاونی‌های کشاورزی ثبت شده در کل کشور تا پایان سال ۱۳۹۲ در کشور ۵۱۸۳۷ تعاونی می‌باشد که از این بین ۱۸۷۶۰ تعاونی فعال بوده و بقیه به دلایل مختلف از جمله عدم سودآوری پس از تشکیل، بصورت غیرفعال درآمد‌اند (Ministry of Cooperation, 2013). بررسی سیستم‌های کشاورزی در ایران در گذشته، حال و آینده نشان داد که نظام بهره‌برداری تعاونی مشاع دارای پایین‌ترین بازده و کارایی در میان نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی کشور است (Abdullahi, 1998). در واقع در کشورهای جهان سومی بیشتر تعاونی‌ها واقعاً تعاونی نیستند بلکه شبه تعاونی‌هایی هستند که توسط مؤسسات دولتی از بالا تحمیل می‌شوند و تلاش‌ها برای خوداتکا کردن تعاونی‌ها، که با حمایت قوی دولت ایجاد شده‌اند، در کل موفق نبوده است (Karami, & Rezaei-Moghaddam, 2005).

شرکت‌های تعاونی در حکم تشکل‌های نهادینه شده‌ی مردمی، با بهره‌گیری از استعدادها و توانمندی‌های اقشار مختلف جامعه و استفاده‌ی بهینه از امکانات بالقوه‌ی هر منطقه نقش عمده‌ای در اقتصاد ملی، به ویژه در بخش کشاورزی ایفا می‌کنند. این شرکت‌ها می‌توانند به‌عنوان یک نظام بهره‌برداری و سازماندهی مجدد در بخش کشاورزی نقش موثری در

عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تعاونی‌ها به انتشار مناسب و به موقع اطلاعات و از عوامل شکست به نبود مهارت‌های وسیع اعضا و فقر یا فقدان ارتباط بین اعضا و دیگر کشاورزان اشاره شد (Nyoro & Komo, 2005). کلید موفق بودن یک تعاونی انجام عملکرد و ارائه‌ی خدمات برای رضایت اعضاست (Liebrand & Charles Ling, 2014). تعهد و علاقه‌ی قوی اعضا در موفقیت تعاونی‌ها ضروری است (Novkovic & Power, 2005).

باتوجه به مطالعات انجام گرفته، کوشش در شناخت عوامل مؤثر بر پایداری تعاونی‌های تولید کشاورزی یکی از شرایط ضروری برای رشد، تقویت و توسعه‌ی این شرکت‌ها می‌باشد. لذا، هدف کلی تحقیق حاضر تحلیل و شناسایی عوامل تأثیرگذار بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی شهرستان نقده و آرایه‌ی راهکارها و پیشنهاداتی عملی در راستای توسعه‌ی این شرکت‌ها می‌باشد. اهداف اختصاصی این تحقیق عبارتند از:

- ۱- شناخت ویژگی‌های فردی اعضا؛
- ۲- مقایسه‌ی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اعضا نسبت به توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی
- ۳- شناسایی مهم‌ترین عوامل پیش‌برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی؛
- ۴- آرایه‌ی راهکارهای مناسب در جهت توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش تحلیل داده‌ها همبستگی-توصیفی است. جامعه‌ی آماری تحقیق را اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی تشکیل می‌دهند. تعداد کل اعضای تعاونی‌ها ۷۷۸ نفر می‌باشد، که حجم نمونه با استفاده از جدول Krejcie & Morgan (1970) ۲۶۰ نفر برآورد شد که از این تعداد ۲۳۴ پرسشنامه گردآوری شد؛ بطوری که نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها ۹۰ درصد بود. نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. زمینه‌ی فعالیت تعاونی‌ها زراعی، باغی و دامی بود که با انتساب متناسب، تعداد نمونه‌ها در هر طبقه تعیین شدند (جدول ۱).

ترویجی، اقتصادی و محیطی با عضویت کشاورزان در تعاونی‌های تولید رابطه‌ی معناداری وجود دارد (Hydarisarban, 2011). نتایج مشابهی نیز نشان داد که از بین عوامل مختلف پنج عامل مشارکت‌پذیری، سیاست‌های دولت، همکاری تعاونی‌ها با سازمان‌ها و اتحادیه‌ها، کارآفرینی و تفاهم اعضا در مجموع ۸۱/۰۸ درصد واریانس عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها را تبیین کرده است. (Aydi *et al.*, 2013). نتایج حاصل از مطالعه‌ی Samiyan, *et al.* (2010)، نشان داد که عوامل اقتصادی، فردی، مدیریتی، فنی و اجتماعی بیشترین تاثیر را در موفقیت تعاونی‌های روستایی برعهده دارند که حدود ۶۲ درصد از واریانس کل عامل‌ها را تبیین می‌کنند. نتایج تحقیقی مشابه، نشان داد که چهار عامل نهادی، فردی-شخصیتی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی بر مشارکت زنان روستایی در تعاونی‌ها تأثیرگذار می‌باشند (Alibiygi, & Golabi, 2012). عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل اداری، آشنایی به عوامل آموزشی از عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان برای ایجاد تعاونی‌های تولید در شهرستان مهاباد بوده است (Mahmoodzadeh & Sabouri, 2014).

طبق تحقیقات صورت گرفته از مهم‌ترین عوامل توسعه‌ی کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی عوامل اقتصادی و روانشناختی می‌باشد (Nazarian, *et al.*, 2013). مدیریت مشارکتی در تعاونی‌های عاملی است که بیشترین نقش را در تبیین تغییرات توانمندسازی اعضا دارد (Benders & Nicknami, 2013). در تحقیقی تحت عنوان «عوامل تأثیرگذار بر عدم موفقیت کاری»، به عواملی مانند عدم آگاهی و مهارت‌های لازم افراد و فقدان انگیزه در اعضا اشاره شده است (Robertson *et al.*, 2003). پژوهشگران در مطالعه‌ی به این نتیجه رسیدند که عناصر اساسی برای یک رویکرد تعاونی موفق: نزدیکی جغرافیایی، اعتماد، نوآوری، انتشار دانش، رقابت، نقش دولت، دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی، مدیریت مشارکتی و فن‌آوری‌های جدید می‌باشند (Sariannidis *et al.*, 2011).

میزان مشارکت و همکاری اعضا در امور اجرایی تعاونی اهمیت ویژه‌ای در توسعه‌ی آن دارد (Amini *et al.*, 2008). در پژوهشی بر روی تعاونی‌های کنیا، از

جدول ۱- جامعه آماری و نمونه‌ی اعضای شرکت‌های تعاونی کشاورزی شهرستان نقده

ردیف	شرکت	تعداد اعضا	تعداد نمونه
۱	گاوداران نقده	۱۹۷ عضو	۶۵
۲	دامداران محمدیار	۲۴۷ عضو	۸۱
۳	مرغدارن نقده	۳۶ واحد	۱۹
۴	شرکت تعاونی تولید گلوان	۲۹۸ عضو	۹۵
	جامعه آماری	۷۷۸	-
	نمونه	-	۲۶۰

منبع: (Ministry of Cooperation, 2013)

شهر و روستا زندگی می‌کنند. میانگین سنی افراد ۴۱/۴۳ سال و جوان‌ترین آنها ۱۹ سال و مسن‌ترین آنان ۷۲ سال داشته‌اند. از نظر میزان تحصیلات، ۱۳/۳ درصد از افراد بی‌سواد و بقیه باسواد بودند. اکثریت اعضای تعاونی‌های کشاورزی متأهل ۱۹۳ نفر (۸۲/۵) بوده و افراد مجرد تعداد کمتری را شامل شده است.

نتایج پژوهش نشان داد که تعداد افرادی که شغل غیر کشاورزی دارند (۲۶/۵ درصد) بوده است، و میانگین تعداد اعضای خانواده ۵ نفر بود. نتایج توزیع فراوانی در بین پاسخگویان حاکی از این است که نوع تعاونی تولید اعضا، ۷/۳ درصد مرغداری، ۲۶/۱ درصد گاوداری، ۲۹/۹ درصد دامداری و ۳۶/۸ درصد کشاورزی (زرعی و باغی) می‌باشد. برطبق نتایج، ۸۸/۵ درصد عضو عادی، ۱۰/۳ درصد هیئت مدیره و ۱/۳ درصد مدیر عامل بودند. میانگین سابقه‌ی کار کشاورزی و دامپروری پاسخگویان ۲۴ سال با انحراف معیار ۱۱/۰۷ بود.

اولویت‌بندی گویه‌های متغیر وابسته

به‌منظور آگاهی از اولویت توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی شهرستان نقده، تعداد ۱۸ سوال به اعضای تعاونی‌ها ارائه گردید و از ضریب تغییرات جهت اولویت‌بندی گویه‌ها استفاده گردید که از تقسیم انحراف معیار بر میانگین به‌دست می‌آید و برای سنجش گویه‌ها از طیف لیکرت استفاده شد (جدول ۲). بر اساس یافته‌های جدول مشاهده می‌شود که از نظر اعضا مهم‌ترین عوامل در راستای توسعه یافتگی تعاونی‌های تولید کشاورزی "آزاد و اختیاری بودن عضویت افراد در تعاونی کشاورزی" و "درحال رشد بودن فعالیت تعاونی‌های کشاورزی در منطقه" می‌باشند. و این در حالی است که "فراهم کردن زمینه‌های مشارکت و فعالیت اعضا در تعاونی کشاورزی توسط نهادهای دولتی" و "نقش تعاونی‌های تولید کشاورزی در توانمندسازی زنان" اهمیت کمتری داشته‌اند.

برای تعیین روایی ابزار تحقیق از نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس استفاده شد. همچنین برای تعیین پایایی، ۳۰ پرسشنامه به صورت تصادفی بین اعضای تعاونی‌های کشاورزی خارج از نمونه‌ی تحقیق توزیع گردید. و پس از جمع‌آوری داده‌ها ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه (بخش اول متغیر وابسته شامل ۱۸ گویه و بخش دوم متغیر مستقل شامل ۴۳ گویه) محاسبه گردید که مقدار آن برای متغیر وابسته ۰/۷۸ و برای متغیر مستقل ۰/۸۲ بود. داده‌های تحقیق پس از جمع‌آوری، وارد نرم‌افزار SPSS22 شد و سپس با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل عاملی اکتشافی بمنظور خلاصه نمودن عامل‌ها و آزمون مقایسه میانگین)، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی اعضای تعاونی‌ها

نتایج پژوهش نشان داد که از ۲۳۴ نفر پاسخگو؛ اکثریت آنان مرد بودند ۱۹۳ نفر (۸۲/۵) درصد و زنان ۴۱ نفر (۱۷/۵) درصد بوده‌اند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که ۱۵۲ نفر (۶۵ درصد) در روستا، ۳۳ نفر (۱۴/۱ درصد) در شهر و ۴۹ نفر (۲۰/۹ درصد) در

جدول ۲- اولویت‌بندی گویه‌های توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی

اولویت	تغییرات* ضریب	انحراف معیار	میانگین	رتبه	توضیح
۱	۰/۳۹۵	۱/۳۸۷	۳/۵۱		آزاد و اختیاری بودن عضویت افراد در تعاونی کشاورزی
۲	۰/۴۱۳	۱/۱۵۵	۲/۷۹		در حال رشد بودن فعالیت تعاونی‌های کشاورزی در منطقه
۳	۰/۴۱۴	۱/۱۴۸	۲/۷۷		موفق بودن تعاونی‌های کشاورزی در ایجاد اشتغال پایدار برای افراد
۴	۰/۴۱۷	۱/۲۸۱	۳/۰۷		نقش تعاونی کشاورزی در تولید محصولات سالم
۵	۰/۴۳۲	۱/۱۹۴	۲/۷۶		نقش تعاونی کشاورزی در ارتقای منزلت اجتماعی اعضا
۶	۰/۴۳۴	۱/۲۰۳	۲/۷۷		تأثیر تعاونی‌های کشاورزی در امنیت غذایی منطقه
۷	۰/۴۳۷	۱/۱۶۰	۲/۶۵		توجه کردن اعضا به مسائل زیست‌محیطی
۸	۰/۴۷۱	۱/۱۸۸	۲/۵۲		نقش تعاونی‌های کشاورزی در حل تعارضات، ایجاد صلح و انسجام اجتماعی بین اعضا
۹	۰/۴۸۵	۱/۲۱۰	۲/۴۹		نقش تعاونی‌های کشاورزی در کاهش فقر در بین اعضا
۱۰	۰/۴۹۱	۱/۳۸۰	۲/۸۱		نقش اعضا در انتخاب هیئت مدیره شرکت تعاونی کشاورزی
۱۱	۰/۴۹۲	۱/۲۴۱	۲/۵۲		به ارمغان آوردن زندگی سالم و مطمئن تعاونی‌های کشاورزی برای اعضا
۱۲	۰/۴۹۹	۱/۲۱۴	۲/۴۳		نقش تعاونی کشاورزی در کاهش ضایعات
۱۳	۰/۵۰۹	۱/۱۷۷	۲/۳۱		نقش مثبت تعاونی‌های کشاورزی در مدیریت پایدار منابع (نظیر آب، خاک، هوا، گیاهان و...)
۱۴	۰/۵۳۰	۱/۲۷۸	۲/۴۱		مشارکت گروه‌های اجتماعی (نظیر زنان، جوانان، افراد مسن و...) در تعاونی‌های کشاورزی
۱۵	۰/۵۵۹	۱/۲۰۲	۲/۱۵		نقش تعاونی کشاورزی در مدیریت پسماندهای موجود
۱۶	۰/۵۶۲	۱/۲۸۹	۲/۲۹		برگزاری کلاس آموزشی در زمینه‌ی حفاظت از محیط‌زیست
۱۷	۰/۵۸۰	۱/۲۴۹	۲/۱۵		نقش تعاونی‌های تولیدکشاورزی در توانمندسازی زنان
۱۸	۰/۶۱۱	۱/۲۷۱	۲/۰۸		فراهم کردن زمینه‌های مشارکت و فعالیت اعضا در تعاونی کشاورزی توسط نهادهای دولتی

* با طیف لیکرت (۰: اصلاً، ۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد، ۵: خیلی زیاد) مورد سنجش قرار گرفت.
منبع: یافته‌های تحقیق

بین نوع تعاونی اعضا از نظر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی تفاوت معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ خطا وجود دارد. با توجه به میانگین نیز مشخص شده که تعاونی کشاورزی (زراعت و باغداری) نسبت به تعاونی‌های دامپروری (مرغداری، دامداری و گلوداری) به توسعه‌ی پایدار نزدیک‌تر می‌باشند (جدول ۳).

نتایج آزمون T در جدول (۳) نشان داد که بین دو متغیر جنسیت و شغل غیرکشاورزی اعضا با توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بدین معنی که بین زن و مرد و افرادی که شغل غیر کشاورزی دارند با کسانی که ندارند تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در حالی که نتایج نشان داد که

جدول ۳- نتایج آزمون مقایسه‌ی میانگین T

متغیر مستقل	سطوح متغیر	فراوانی	متغیر وابسته	میانگین	SD	T	Sig	Cohen's d
جنسیت	زن	۴۱	توسعه‌ی تعاونی	۴۸/۴۴	۱۳/۹۶	۱/۵۷	۰/۱۱۶	۰/۳۰۸
	مرد	۱۹۳		۵۲/۲۳	۱۳/۹۵			
شغل غیرکشاورزی	بلی	۶۲	توسعه‌ی تعاونی	۴۸/۲۸	۱۴/۳۶	۱/۴۹	۰/۱۳۶	۰/۲۲۲
	خیر	۱۷۰		۵۱/۳۹	۱۳/۰۳			
نوع تعاونی	دامپروری	۱۴۸	توسعه‌ی تعاونی	۴۸/۵۰	۱۵/۲۶	-۱/۹۳۸	۰/۰۰۴	۰/۱۲۲
	کشاورزی	۸۶		۵۰/۱۵	۱۱/۵۳			

منبع: یافته‌های تحقیق

آزمون تعقیبی LSD مشخص نمود که بین "شهر و روستا" باهم تفاوت معنی‌داری وجود دارد ولی بین روستا و شهر و روستا و همچنین، شهر و شهر و روستا تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

نتایج آزمون F در جدول ۴ نشان داد که بین محل سکونت اعضا (که به صورت متغیر مجازی وارد آزمون شد) با توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی تفاوت معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ درصد خطا وجود دارد. نتایج

جدول ۴- نتایج آزمون تحلیل واریانس محل سکونت اعضا بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی

Sig	F	SD	میانگین	فراوانی	سطوح متغیر	متغیر مستقل
		۱۲/۶۰	۵۰/۷۷ ^a	۱۵۲	روستا	محل سکونت
۰/۰۵	۳/۲۵	۱۷/۸۶	۴۵/۰۳ ^b	۳۳	شهر	
		۱۴/۶۱	۴۶/۶۹ ^b	۴۹	شهر و روستا	

a: وجود اختلاف معنی‌دار، b: عدم وجود اختلاف معنی‌دار
تعیین اختلاف معنی‌داری بین گروه‌ها توسط آزمون LSD مشخص شده است.
منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۵- عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و واریانس تجمعی

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۱۲/۶۲۹	۳۰/۰۶۹	۳۰/۰۶۹
۲	۳/۵۲۵	۸/۳۹۴	۳۸/۴۶۲
۳	۳/۳۲۶	۷/۹۲۴	۴۶/۳۸۶
۴	۱/۷۵۶	۴/۱۸۰	۵۰/۵۶۶
۵	۱/۴۶۱	۳/۴۷۷	۵۴/۰۴۴

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج نشان داد که اکثر متغیرهای وارد شده در تحلیل عاملی پذیرفته شده‌اند که در جدول زیر پس از انجام چرخش عاملی واریانس نشان داده شده است.

به منظور کاهش تعداد متغیرهای پژوهش و کشف عامل‌های مشترک عوامل موثر بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده ۴۳ مورد بررسی قرار گرفت. مقدار KMO به دست آمده ۰/۸۹ نشان داد که متغیرها جهت انجام تحلیل عاملی مناسب هستند (مقدار KMO بزرگتر از ۰/۷۰). و همچنین آزمون بارتلت فرضیه‌ی همانی بودن ماتریس همبستگی را در سطح ۰/۰۱ رد کرد و نشان داد که بین متغیرهای وارد شده رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد (Kalantari, 2012). و با توجه به ملاک کیسر، ۵ عامل دارای مقدار ویژه‌ی بالاتر از یک استخراج شدند. پس از چرخش عاملی به روش واریانس، متغیرهای مربوط به عوامل موثر بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها در ۵ عامل خلاصه شدند که توانستند ۵۴/۰۴۴ درصد از واریانس متغیرها را تبیین نمایند.

جدول ۶- مشخصات عامل‌های استخراج شده از تحلیل عاملی

بار عاملی	گویه	مؤلفه
۰/۷۱۹	وجود مراکز آموزشی-ترویجی جهت توسعه‌ی تعاونی‌های کشاورزی.	مدیریتی-ترویجی
۰/۷۱۷	دسترسی و بکارگیری رهنمودهای آموزشی-ترویجی.	
۰/۷۰۶	ارتباط با مراکز آموزشی-ترویجی جهت تقویت واحد تولیدی.	
۰/۷۰۲	اهمیت دادن مدیر عامل به ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی در تقویت تعاونی.	
۰/۶۸۶	توجه مدیران به توسعه‌ی منابع انسانی (قدردانی، آموزش و...).	
۰/۶۶۰	مهارت و تخصص لازم مدیر عامل برای اداره‌ی تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۶۴۳	شرکت در دوره‌های آموزشی به منظور توسعه‌ی تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۶۰۴	کارآمدی مدیر عامل در زمینه فعالیت در تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۵۹۴	باتجربه بودن مدیرعامل در زمینه‌ی فعالیت در تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۵۸۳	اهمیت سطح تحصیلات مدیر عامل واحد تولیدی در توسعه‌ی آن.	
۰/۵۸۲	استفاده از اطلاع‌رسانی شبکه‌ها و منابع اطلاعاتی (تلویزیون و...) در رابطه با تعاونی‌ها.	اجتماعی-شخصیتی
۰/۵۴۰	استفاده از نتایج پژوهش‌های مبنی بر کارآمدی نظام بهره‌برداری تعاونی.	
۰/۷۶۴	اعتقاد اعضای تعاونی‌های کشاورزی به همکاری و تعاون.	
۰/۷۱۹	تأمین رضایت اعضا از شرکت تعاونی تولید کشاورزی.	
۰/۶۹۷	کمک کردن تعاونی کشاورزی به ایجاد روحیه‌ی همکاری بین اعضا.	
۰/۶۸۰	انگیزه‌ی زیاد اعضای تعاونی‌های کشاورزی برای کار در واحد تولیدی خود.	
۰/۶۴۹	ارتباط اعضای تعاونی‌های کشاورزی با دیگر تعاونی‌ها.	
۰/۶۲۲	علاقه‌مندی به کار در تعاونی کشاورزی.	
۰/۵۹۰	اعتماد افراد به همدیگر در واحد تولیدی.	
۰/۵۸۸	تعهد اعضا نسبت به توسعه‌ی تعاونی کشاورزی.	
۰/۵۸۷	توانایی ریسک‌پذیری بالایی در فعالیت‌های تعاونی.	اقتصادی
۰/۵۸۰	وجود روحیه‌ی خلاقیت و کارآفرینی در بین اعضای تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۵۵۵	استفاده از روش‌های جدید و ابتکاری در فعالیت‌های تعاونی کشاورزی.	
۰/۵۴۶	آگاهی اعضا از فلسفه و اصول تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۷۲۱	بیمه کردن واحد تولیدی به منظور کاهش خسارات وارده به آن.	
۰/۶۵۴	سرمایه‌گذاری در واحد تولیدی بصورت بلندمدت.	
۰/۶۲۱	خرید تضمینی محصولات در تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۵۸۴	بهره‌مندی اعضای تعاونی‌ها از اعتبارات و تسهیلات بانکی و دولتی (وام، یارانه و...).	
۰/۵۵۷	بالا بودن اطلاع از وضعیت بازار در فروش محصولات واحد تولیدی.	
۰/۵۱۱	حذف واسطه‌ها در زمینه‌ی خرید و فروش محصولات.	
۰/۷۴۶	رابطه‌ی دولت با تعاونی‌های تولید کشاورزی به صورت باز و روشن.	سیاستی
۰/۷۲۴	اتخاذ سیاست واحد در قبال تعاونی‌های کشاورزی از طرف دولت.	
۰/۷۱۴	توجه و تأکید دولت به اهمیت سرمایه‌گذاری در تعاونی‌های کشاورزی	
۰/۶۹۴	واگذاری تصدی امور به تعاونی‌های کشاورزی از سوی دولت.	
۰/۶۲۱	حمایت دولت از تعاونی‌های کشاورزی، طبق اصل ۴۴ قانون اساسی.	
۰/۵۰۴	وجود بستر قانونی مناسب برای فعالیت تعاونی‌های کشاورزی.	
۰/۸۰۴	استفاده از نهاده‌های آلی در واحد تولیدی بمنظور کاهش تخریب منابع.	زیست‌محیطی
۰/۶۶۹	محافظت بهتر اعضا به دلیل مالکیت واحد تولیدی.	
۰/۶۵۹	استفاده از تکنولوژی‌های سازگار با محیط‌زیست در واحد تولیدی.	
۰/۵۰۵	استفاده از روش‌های نوین آبیاری در واحد تولیدی خود.	

منبع: یافته‌های تحقیق

تولید کشاورزی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. براساس نتایج حاصل شده، بین متغیرهای عوامل اجتماعی - شخصیتی، مدیریتی - ترویجی، اقتصادی، سیاستی و زیست‌محیطی اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده در سطح خطای ۰/۰۱ رابطه‌ی معنی‌داری با متغیر وابسته وجود دارد.

نتایج حاصل از تحلیل عاملی مؤلفه‌های موثر بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی در ۵ عامل تحت عنوان‌های "ترویجی - مدیریت"، "اجتماعی - شخصیتی"، "اقتصادی"، "سیاستی" و "زیست‌محیطی" دسته‌بندی شدند. در جدول ۷ به منظور تعیین رابطه‌ی بین متغیرهای مستقل پژوهش و متغیر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های

جدول ۷- نتایج آزمون همبستگی حاصل از عوامل پیش برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی

متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری	نوع آزمون
عامل اجتماعی-شخصیتی	توسعه‌ی پایدار تعاونی	۰/۶۳۳**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل مدیریتی-ترویجی	توسعه‌ی پایدار تعاونی	۰/۶۱۷**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل اقتصادی	توسعه‌ی پایدار تعاونی	۰/۴۵۹**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل سیاستی	توسعه‌ی پایدار تعاونی	۰/۴۱۱**	۰/۰۰۱	پیرسون
عامل زیست‌محیطی	توسعه‌ی پایدار تعاونی	۰/۳۶۲**	۰/۰۰۱	پیرسون

**معنی‌داری در سطح خطای ۰/۰۱ درصد
منبع: یافته‌های تحقیق

باقی ماندند که عامل اجتماعی- شخصیتی با $Beta=0.392$ بیشترین تبیین متغیر وابسته از روی متغیرهای مستقل را داراست بعد از آن به ترتیب عوامل مدیریتی-ترویجی و اقتصادی، با مقادیر بتای ۰/۲۹۹ و ۰/۱۸۸ در رده‌های بعدی قرار گرفتند (جدول ۸).

به منظور پیش‌بینی نقش متغیرهای مستقل حاصل از تحلیل عاملی، که با متغیر وابسته‌ی تحقیق (توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها) رابطه‌ی معنی‌داری داشتند؛ از رگرسیون چند متغیره به شیوه‌ی گام به گام استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل از رگرسیون، ۳ عامل مدیریتی - ترویجی، اجتماعی - شخصیتی و اقتصادی در معادله

جدول ۸- نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه‌ی حاصل از تحلیل عوامل پیش برنده‌ی توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها

ردیف	متغیر	R	R ₂	R _{2Adjusted}	B	β	t	Sig	Durbinwatson
	عدد ثابت				-۲/۴۲۵		۴/۱۶	۰/۰۰۱	۱/۵۴
۱	مدیریتی-ترویجی X ₁	۰/۶۴۰	۰/۴۱۰	۰/۴۰۷	۰/۴۲۷	۰/۲۹۹	۴/۰۶	۰/۰۰۱	
۲	اجتماعی-شخصیتی X ₂	۰/۷۰۵	۰/۴۹۷	۰/۴۹۲	۰/۶۱۳	۰/۳۹۲	۶/۱۶	۰/۰۰۱	
۴	اقتصادی X ₃	۰/۷۲۲	۰/۵۲۱	۰/۵۱۳	۰/۵۵۴	۰/۱۸۸	۳/۰۹	۰/۰۱	

منبع: یافته‌های تحقیق

$$Y = -2/425 + 0/427(X_1) + 0/613(X_2) + 0/554(X_3)$$

متغیر وابسته می‌باشد (Kalantari, 2012). با توجه به معادله رگرسیون می‌توان گفت که متغیر اجتماعی- شخصیتی (X₂) به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با

به‌منظور اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیشگویی معادله‌ی رگرسیون از مقادیر بتا استفاده شد. بزرگ بودن مقدار بتا نشان از اهمیت آن در پیشگویی

اعضا و توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی تفاوت معنی‌دار در سطح $0/05$ درصد خطا وجود دارد. با توجه به میانگین نیز مشخص شده که تعاونی کشاورزی (زراعت و باغداری) نسبت به تعاونی‌های دامپروری (مرغداری، دامداری و گاوداری) به توسعه‌ی پایدار نزدیک‌تر می‌باشند. که این موضوع می‌تواند دلیل بر ماهیت واحد تولیدی اعضا باشد، چرا که به‌طور ملموس‌تری با مواردی از قبیل تخریب منابع، فرسایش، خشکسالی و نهاده‌های شیمیایی و غیره در ارتباط می‌باشند.

نتایج آزمون F نشان داد که بین محل سکونت اعضا و توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی تفاوت معنی‌دار در سطح $0/05$ درصد خطا وجود دارد. نتایج نشان داد که افراد ساکن در روستا (با میانگین $50/77$)، در مقایسه با افراد ساکن در شهر (با میانگین $45/03$) دیدگاه بهتری نسبت به توسعه‌ی پایدار واحد تولیدی خود دارند. دلیل آن را به این شکل می‌توان تفسیر کرد که افراد ساکن روستا به دلیل داشتن تعلق خاطر و اینکه معیشت آنها به واحد تولیدیشان بستگی دارد و بیشتر آنان شغل دیگری ندارند. لذا، طبیعی است که به رشد، توسعه و تقویت واحدهای تولیدی خود بها دهند. که با نتایج Sarianidis, et al (2011) همسو می‌باشد.

در این پژوهش به منظور پیش‌بینی عوامل تأثیرگذار بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های کشاورزی حاصل از تحلیل عاملی، از رگرسیون چند متغیره استفاده شد. متغیرهایی که با متغیر وابسته همبستگی داشتند به روش گام به گام وارد معادله شدند که در نهایت، معادله‌ی رگرسیون به دست آمد. قابل ذکر است $51/3$ درصد از تغییرات متغیر وابسته بوسیله‌ی ۳ متغیر وارد شده به معادله (عوامل مدیریتی-ترویجی، اجتماعی- شخصیتی و اقتصادی) تبیین می‌شود، که عامل اجتماعی- شخصیتی با $Beta=0/392$ بیشترین تبیین متغیر وابسته از روی متغیرهای مستقل را داراست. بنابراین، یافته‌ی موجود را چنین می‌توان تفسیر نمود که مشارکت اعضا و مسایل این چنینی زیربنای تعاونی‌ها می‌باشد. لذا، به منظور پایداری تعاونی‌های کشاورزی عامل اجتماعی و شخصیتی از اهمیت زیادی نزد اعضا برخوردار بوده است. نتیجه‌ی به دست آمده با نتایج (Nazarian, et

متغیرها در پیشگویی سایر متغیرها داشته است. زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه‌ی $0/392$ تغییر کند.

نتیجه‌گیری

در این تحقیق جهت شناخت عوامل موثر بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی ۴۳ مورد بکار گرفته شد و داده‌ها با استفاده از مدل تحلیل عاملی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و متغیرهای مربوط به عوامل موثر بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها در ۵ عامل طبقه‌بندی شدند. عامل اول با عنوان «مدیریتی-ترویجی» با مقدار ویژه‌ی $12/62$ بیش از ۳۰ درصد از واریانس کل را تبیین کرد. عامل دوم با عنوان «شخصیتی-اجتماعی» با مقدار ویژه‌ی $3/52$ در مجموع $8/39$ درصد از واریانس کل را تبیین کرد. عامل سوم تحت عنوان «اقتصادی» با مقدار ویژه‌ی $3/32$ در مجموع $7/92$ درصد از کل واریانس را تبیین کرد. عامل چهارم «سیاستی» با مقدار ویژه‌ی $1/75$ که $4/18$ درصد از کل واریانس را تبیین کرد. و همچنین عامل پنجم «زیست‌محیطی» با مقدار ویژه‌ی $1/46$ که در مجموع $3/47$ درصد از کل واریانس را تبیین کرد. این ۵ عامل در مجموع توانستند $54/04$ درصد از واریانس کل را تبیین نمایند. در واقع گویه‌ها توانستند بیش از نیمی از عوامل تأثیرگذار بر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده را در ۵ مؤلفه تبیین کنند. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های Hydarisarban (2011)، (Aidi, et al (2013)، Samiyan, et al (2010) و Alibigi, & Golabi (2012) همسو می‌باشد.

نتایج آزمون T نشان داد که بین دو متغیر جنسیت و شغل غیرکشاورزی اعضا از نظر توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بدین معنی که بین زن و مرد و افرادی که شغل غیر کشاورزی دارند با کسانی که ندارند تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در واقع می‌توان اذعان نمود که توسعه‌ی پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان تحت تأثیر جنسیت و شغل غیرکشاورزی نمی‌باشد. ناگفته نماند که علت معنی‌دار نشدن این فرضیات را می‌توان عدم تناسب در فراوانی افراد پاسخگو نیز دانست. همچنین نتایج آزمون T نشان داد که بین نوع تعاونی

در رابطه با فلسفه‌ی تعاون بالا برده تا اعتقاد و باور در افراد شکل بگیرد که بصورت مشارکتی کار کنند، چرا که مشارکت اساس ایجاد تعاونی می‌باشد. به منظور پویایی تعاونی‌ها روحیه‌ی خلاقیت و نوآوری‌گرایی اعضا مورد توجه قرار گیرد. از آنجا که عامل سوم تحت عنوان عامل اقتصادی در توسعه‌ی تعاونی دخیل بوده بنابراین پیشنهاد می‌شود که مدیران عامل به بازاریابی محصولات تعاونی‌ها، توجه نموده و سازمان‌های مربوطه بخصوص بانک‌های کشاورزی و توسعه‌ی تعاون در امر بیمه و دیگر تسهیلات تعاونی‌های تولید کشاورزی را زیر چتر حمایت خود قرار دهند. عامل چهارم که سیاستی می‌باشد دولت و نهادهای مربوطه بایستی بیشتر نقش حمایتی، نظارتی و رهبری داشته باشند تا دخالت کامل در امور تعاونی‌ها. به منظور حمایت از تعاونی‌ها در زمینه‌ی سیاست‌های اعتباری و ارائه‌ی تسهیلات درصدد اصلاح قوانین دست و پاگیر برآیند. در نهایت، با توجه به اینکه عامل پنجم تحت عنوان عامل زیست‌محیطی بر پایداری واحدهای تولیدی تأثیرگذار می‌باشد؛ پیشنهاد می‌شود که اعضا ضمن حفظ مالکیت واحدهای تولیدی، به منظور استفاده از نهاده‌ها و تکنولوژی‌های سازگار با محیط‌زیست با دیگر تعاونی‌های تولید کشاورزی در ارتباط باشند؛ چرا که این ارتباط جدای از صرفه‌ی اقتصادی، پایداری زیست‌محیطی را به دنبال خواهد داشت.

(al)(2013)؛ (Benders & Nick nami)(2013) و (Mahmoodzadeh & Sabouri)(2014) همسو می‌باشد.

بر پایه‌ی نتایج این تحقیق پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

با توجه به اینکه تعاونی‌های دامپروری کمتر در جهت توسعه‌ی پایدار حرکت می‌کنند؛ لذا، پیشنهاد می‌شود که سازمان‌های مربوطه این تعاونی‌ها را مورد توجه قرار داده و با ارائه‌ی تسهیلات، تجهیزات و دادن آموزش‌های لازم در راستای توسعه‌ی پایدار واحدهای تولیدی حمایت نمایند. همچنین نتایج نشان داد افراد روستایی گرایش بهتری نسبت به توسعه‌ی پایدار واحد تولیدی خود دارند. ضمن اینکه تولید مواد خام غذایی وابسته به جوامع روستایی می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود که سازمان‌ها و نهادهای مربوطه اقدامات لازم را برای عمران و آبادانی روستاها انجام دهند تا افراد کار تولیدی خود را در روستا ادامه داده و به صورت تعاونی پیش ببرند.

طبق نتایج تحلیل عاملی، مهم‌ترین عامل در توسعه‌ی پایدار تعاونی‌ها عامل مدیریتی-ترویجی می‌باشد؛ لذا، لزوم استفاده از مدیران کارا بمنظور بهره‌گیری از منابع مادی و انسانی، و همچنین، ارائه‌ی خدمات آموزشی و ترویجی برای مدیران و نیز اعضا را پیشنهاد می‌کند. پس از بکارگیری عامل فوق، به منظور تأثیر عامل اجتماعی-شخصیتی بایستی آگاهی افراد را

REFERENCES

1. Abdullahi, M. (1998). *Agricultural systems in Iran in the past, present and future*. Ministry of Agriculture. (In Farsi).
2. Alibiygi, A.H. & Golabi, S. (2012). Analysis of the rural women's participation in Flarvjan Township cooperatives: Sheri Arnestine participation ladder use. *Journal of Women and the community*, 4(4). (In Farsi).
3. Amadi, A; & Hosseininia, Gh. H. (2007). The role of agriculture in promoting entrepreneurship, agricultural cooperatives Tehran case study. *Journal Extension and Agricultural Economy*, 1(4). (In Farsi).
4. Amini, A. M., Zeynal Hamadani, A., & Ramazani, M. (2008). Assessment of the Most Important Intra-Organizational Factors in Success of Tehran's Poultry Cooperatives. *JWSS-Isfahan University of Technology*, 12(43), 285-295.
5. Aydi, S., Sadi, H. A, & Hosseininia, Gh. H. (2013). The factors affecting in the success of superior cooperatives in the Chaharmahal and Bakhtiari Province, Premier. *Journal of Regional Planning*, (7) 2, pp. 39-59. (In Farsi).
6. Benders, Z; & Nicknami, M. (2013). Identification of Socio-cultural factors affecting in empowerment of rural women's cooperatives in Ilam province. *Journal of Research of Agricultural Extension and Education*, (3) 6. (In Farsi).
7. Bozarjmehri, Kh., & Hadizadeh-Bazzaz, M. (2013). Investigate factors affecting in development of rural production Khorasan Razavi Province cooperatives: perceptions experts. *Journal Geography and Urban Planning*, (8), 800-100. (In Farsi).

8. Hazrati, M., Majidi, B., & Rahmani, B. (2010). Identification of factors affecting the success of agricultural cooperatives in the development of the rural economy the central part of Khodabande Township. *Journal of Cooperation*, 21(3). (In Farsi).
9. Hydari-Sarban, V. (2011). Factors affecting the formation of production cooperatives in rural areas (Case Study: Ardebil). *Journal of Research of Human Geography*, (80), 103-118. (In Farsi).
10. Karami, E; & Rezaei Moghaddam, K. (2005). The effects of agricultural production cooperatives in the production process. *Journal of Development and Agriculture Economic*. (In Farsi).
11. Kh, Kalantari. (2012). *Data Processing and Analysis in Socio-Economic Research by Using SPSS Software*. Farhanghe Saba Publication, Tehran (In Farsi).
12. Khafaii, B. (2009). Factors affecting in failure of agricultural cooperatives in the Bushehr and dashtestan townships. *Journal of Cooperation*, 20(212). (In Farsi).
13. Latifian, A. (2005). Investigation of agricultural cooperatives condition in organizing human resources scattered Khorasan Province (providing appropriate solutions). *Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(17). (In Farsi).
14. Liebrand, C. B; & Charles Ling; K. (2014). Member Satisfaction With Their Cooperatives: Insights From Dairy Farmers. USDA Rural Development. *Rural Business-Cooperative Service. RBS Research Report* 229.
15. Mahmoodzadeh, J., & Sabouri, M. S. (2014). Factors affecting farmer tendency to establish production cooperatives by factor analysis in Mahabad (west Azarbaijan province, Iran). *International Journal of Plant, Animal and Environmental science*. 4(2), 245-250
16. Ministry of Cooperation, Labour and Social Welfare. (2013). A comprehensive system of cooperation registration Statistics. (In Farsi).
17. Najafi, B. (2011). Investigate the experiences of agricultural cooperatives in selected countries and a strategy for Iran. *Journal of Agricultural Economics Research*, 4(3), 1-20. (In Farsi).
18. Nazarian, M, Hosseini, M & Chizari, M. (2013). Identification of factors affecting in development of entrepreneurship in the agricultural cooperatives in Tehran province. *Journal of Research of Agricultural Extension and Education*, (3) 6. (In Farsi).
19. Novkovic, S., & Power, N. (2005). Agricultural and Rural Cooperative Viability: A Management Strategy Based on Cooperative Principles and Values. *Journal of Rural Cooperation*, 33(1), 67-78.
20. Nyoro, J. K., & Komo, I. (2005). An analysis of success, Failure and Demand Factors of agricultural cooperatives in Kenya. research and technical assistance, funded by a cooperative agreement with USAID.
21. Pinto, A. C. (2009), Agricultural Cooperatives and farmer's organizations: Role in rural development and poverty reduction. Swedish Cooperative Center, Development Director.
22. Ranjbar, S. & Monfaredi-Raz, B. (2007). Investigate educational and extensional methods of cooperative sector and providing appropriate solutions in the field of activity of the General Directorate of Cooperation of North Khorasan. *Monthly Cooperation*, (189-190), 110-119. (In Farsi).
23. Robertson, M., Collins, A., Medeira, N., & Slater, J. (2003). Barriers to start-up and their effect on aspirant entrepreneurs. *Education Training*, 45(6), 308-316.
24. Samiyan, M., Asadi, M. & Nasiri, M. (2010). Investigate factors affecting success of Rural Cooperatives: A Case Study of rural cooperatives of the Hamadan city. (In Farsi).
25. Sariannidis, N., Galani, D. & Xanthos, G. (2011). A New Cooperative Model of Micro and Small Enterprises (MSEs) for Sustainable Development. *Archives of Economic History*, 1(1), 57-70.
26. Seleuki, M. & Chizari, M. (2011). Investigate the effectiveness of extensional and educational activities to improve knowledge of agricultural production cooperative members in Semnan province. *Journal of Agricultural Research, Extension and Education*, 4(1). (In Farsi).
27. Shabanalifami, H., Choobchian, Sh., Rahimzade, M. & Rasoli, F. (2006). Recognition and analysis of cooperative structures success of women in Iran. *Journal of Women's Studies*, 4(2). (In Farsi).
28. Stiglitz JE. (1993). Cooperative credit in agriculture - the Israeli experience. In: The economics theory, practice and policy. Y. Kislev, Z. Lerman, P. Zusman, K. Hoff and A. Braverman (Eds.), 214-227. Oxford University Press 1993.